

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

13 دسمبر 2024

داکتر سید عبدالله کاظم

چگونه میدان برای دونفر خالی شد: حبیب الله کلکانی و نادر خان؟

نگاهی به اجمال رویدادهای مهم طی 9 ماه پراشوب

(مبحث دوم)

افغانستان در مدت 9 ماه یعنی از تاریخ 24 جدی 1307 تا 24 میزان 1308 شش بار "پادشاه گردشی" را تجربه کرد که در اثر جنگ های پیهم با بحران عظیم سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مواجه شد و این وضع کشور را از مسیر ارتقائی بسوی قهقراء سوق داد و به دامن بربریت کشانید. این حوادث همچو آتش سوزی بزرگی بود که همه دار و ندار کشور را به کام خود فرو برد و جز خاکستر چیزی از خود بجا نگذاشت. در این مبحث کوشش میشود خلاصه رویدادهای مهم تاریخی کشور را در این برهه زمان از نظر گذرانید تا به حیث یک مبحث مقدماتی برای شرح بعدی موضوع و تسلسل وقایعی که در ظرف مدت 9 ماه در افغانستان به وقوع پیوسته است، زمینه بررسی های بعدی را با تداعی خاطر مساعد ساخت، با این ترتیب که:

بتاریخ 24 جدی 1307 (14 جنوری 1929) حبیب الله کلکانی بعد از تسخیر باغ بالا، سلطنت خود را به حیث امیر با لقب "خادم رسول الله" در حالی اعلام کرد که بسیار ساحات شهر کابل در دست قوای سفوی افتاده بود. در همان روز 24 جدی 1307 شاه امان الله غازی در ارگ کابل به نفع برادر خود سردار عنایت الله خان از سلطنت استعفی داد و موصوف با قبول سلطنت در عین روز به حیث پادشاه جدید کشور جانشین برادر خود گردید. شاه مستعفی امان الله خان صبح زود همان روز ذریعه موتر به جانب قندهار حرکت کرد.

فشار قوای سفوی و احتمال جنگ خونین برای هجوم به ارگ، شاه عنایت الله را مجبور ساخت تا تحت شرایطی بعد از ساه روز از سلطنت کناره گیری کند. او بتاریخ 27 جدی 1307 نامه بدست یک هیئت صلحیه به شمول حضرت محمدصادق خان مجددی به حبیب الله کلکانی نوشت که حاضر است به شرطی از سلطنت کناره برد که خودش را با فامیل و چند نفر از همکارانش ذریعه طیاره به خارج کشور انتقال دهند. حبیب الله شرط را قبول کرد و روز بعد (28 جدی) همفریز سفیر انگلیس دوطیاره را در اختیار آنها قرار داد. به این ترتیب مدت سلطنت شاه عنایت الله سه روز دوام کرد و او با فامیل و بعضی از همکارانش ذریعه طیاره های انگلیسی نخست به پشاور و از آنجا به چمن موصلت کردند و سپس به وسیله موتر به قندهار رفتند و با شاه اسبق یکجا شدند.

علی احمد خان - مشهور به والی (یسر ماما وشوهر خواهر شاه امان الله) بار اول در مشرقی و بار دوم در قندهار بعد از آنکه شاه امان الله وطن را ترک گفت، اعلام پادشاهی کرد، ولی بزودی پس از اشغال قندهار توسط قوای سفوی، بدست سفویها اسیر و به کابل آورده شد و بتاریخ 18 سرطان 1308 (9 جولای 1929) در تپه شیرپور کابل به دستور حبیب الله کلکانی به دهن توپ پرانده شد.

غلام نبی خان چرخنی که به مقصد اعاده مجدد سلطنت برای شاه امان الله از روسیه داخل اقدام گردیده و شهر مزارشریف را بدست آورده بود، بعد از شنیدن خبر خارج شدن شاه امان الله از وطن (2 جوزای 1308

د پانو شمیره: له 1 تر 2

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرو مخکي په خیر و لولی

مطابق 23 می 1929)، مایوسانه دست از مبارزه کشید و به جانب روسیه برگشت و در عین زمان شجاع الدوله در هرات از قوای سقوی شکست خورد و راه اروپا را در پیش گرفت.

در آنوقت تنها کسیکه به حیث رقیب قدرت در برابر حیب الله کلکانی باقی مانده بود، سپهسالار محمدنادرخان بود که او و برادرانش هریک محمد هاشم خان و شاه ولیخان وقتی از اوضاع کشور اطلاع یافتند، بتاريخ 5 دلو 1307 (25 جنوری 1929) که هنوز 20 روز از اعلام پادشاهی حیب الله کلکانی در کابل نگذشته بود، از فرانسه عزم برگشت به وطن کردند و بتاريخ 4 حوت 1307 (23 فبروری 1929) به بندر بمبئی مواصلت نمودند، بعد از ملاقات با نماینده ویسرا روانه پشاور شدند و بروز 7 حوت 1307 (27 فبروری 1929) به پشاور رسیدند. آنها روز بعد با همفریز سفیر انگلیس در کابل که تازه به پشاور آمده بود، ملاقات و پلان بعدی خویش را به او شرح دادند، سپس با "ولتن چیف" - کمشنر پشاور نیز دیدار کردند. از آنجا محمد هاشم خان بطرف مشرقی و محمدنادرخان با شاه ولی خان بطرف جنوبی روانه شدند. محمدنادرخان با شاه ولی خان بتاريخ 18 حوت 1307 (7 مارچ 1929) پس از ملاقات با مکوناچی پولیتیکل ایجنت گُرم و دیدار با شاه محمودخان برادر خود در پاراچنار، از طریق کوهات شهرک "توتگی" عازم شهر خوست گردیدند.

محمدنادرخان و برادرانش مدت بیش از شش ماه با مشکلات زیاد در برابر قوای سقوی به مبارزه پرداختند و پس از آنکه قوای نادرخان تحت قیادت خودش در چرخ لوگر با شکست خطیر مواجه شد، او مایوسانه به نقطه دور دست جاجی در منطقه "علی خیل" که از گزند حملات ناگهانی در امان بود و نیز در فاصله کم با شهرک سرحدی پاراچنار قرار داشت، اقامت اختیار کرد. شکست قوای شاه محمود خان در خوشی لوگر و متعاقباً شکست بزرگ قوای شاه ولیخان در گردیز از یکطرف و ناکامی های پیهم قوای تحت قیادت محمد هاشم خان در مشرقی و خروج او به آنطرف سرحد آزاد موجب درماندگی سپهسالار و برادرانش گردید تا دست کمک بازم بسوی انگلیس ها دراز نمایند، در غیر آن مایوسانه بار دیگر مجبور به ترک وطن خواهند شد. تا آنکه قوای قبایلی وزیری و میسود که به مقصد سرنگونی رژیم سقوی و اعاده مجدد سلطنت به شاه امان الله داخل خاک افغانستان شده بودند، در محل "علی خیل - جاجی" با سپهسالار نادرخان دیار کردند و بتاريخ 2 میزان 1308 پیمان همکاری را با موصوف در حاشیه کلام الله مجید امضاء کردند. بر طبق ماده پنجم و ششم آن جانین توافق کردند که بعد از سقوط حکومت سقوی سلطنت را به شاه امان الله و یا یکی از خانواده او واگذار میشوند. فردای آنروز (3 میزان) قوای پنج هزار نفری وزیری و میسود به همراهی شاه ولی خان و قوای معدود او از راه دوبندی و خوشی لوگر و چهار آسیاب بسوی کابل به حرکت افتادند و در ظرف سه هفته توانستند شهر کابل را بتاريخ 20 میزان 1308 مشترکاً فتح و به حکومت سقوی پایان دهند. بروز 23 میزان محمد نادرخان وقتی از فتح کابل مطمئن شد، از علی خیل به چهلستون آمد و فردای آنروز بتاريخ 24 میزان 1308 (16 اکتوبر 1929) طی یک مجلس در قصر "سلام خانه" ارگ کابل پادشاهی خود را اعلام کرد.

در مباحث بعدی این کتاب سعی بر آنست تا در ارتباط با وقایع و رویدادهای مهم در طول تقریباً 9 ماه فوق الذکر یعنی از زمان حرکت محمد نادرخان و برادرانش از شهر "نیس" فرانسه (5 دلو 1307 ش) تا فتح کابل و رسیدن موصوف به سلطنت (24 میزان 1308 ش) روشنی انداخت و این دوره کوتاه اما پراضطراب را که جریان رویدادهای مربوطه در کتابهای منتشره آن دوره با تحریف بعضی حقایق تاریخی ناشی از قید "خط سرخ دولت" توأم بوده است، با استفاده از مآخذ و منابع معتبر دیگر مورد بررسی قرار داد.

(ادامه دارد)

آرشیف: مطالب دیگر محترم داکتر سید عبدالله کاظم